

Jadwiga Galka

Nina Grad

Uniwersytet Jagielloński

Odnowa bielskiej starówki w opinii mieszkańców

Renovation of Bielsko-Biala's Old Town in the opinion of residents

Streszczenie

Bielsko-Biala podjęła się realizacji projektu „Rewitalizacja bielskiej starówki”, z którym równolegle były realizowane programy przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. Niestety, połączenie interesów mieszkańców z interesami przedsiębiorców czy samorządu jest niezwykle trudne i pomimo zakończenia 6 programów, w których wzięło udział ponad 450 osób, słyszy się wiele negatywnych opinii na temat rewitalizacji, która miała być reakcją na kryzys gospodarczy i zahamowanie rozwoju miasta. Wiele odnowionych kamienic nie znalazło do tej pory użytkowników, a część mieszkańców cały czas czeka na decyzję o przesiedleniu. Wyniki badań potwierdzają, że odnowa elewacji i wymiana stolarki okiennej jest niewystarczająca dla coraz bardziej wymagającego społeczeństwa obywatelskiego.

Abstract

Bielsko-Biala has pledged to carry out a project entitled ‘Revitalization of Bielsko-Biala’s Old Town’, which was implemented in parallel programs, to combat social exclusion. Unfortunately, the discrepancy between the aims of the project and the needs and requirements of residents and local businesses is proving to be a source of immense difficulty. Despite finalizing six programs, which were attended by over 450 people, numerous negative reviews were noted, concerning revitalization. Many of the renovated buildings are still not inhabited, and some residents are expecting an eviction notice. This seems to confirm that renovating facades and replacing windows is not sufficient for an increasingly demanding society.

Słowa kluczowe: fundusze strukturalne; programy przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu; rewitalizacja

Key words: structural funds; programs against social exclusion; revitalization

Wprowadzenie

Przystąpienie Polski w 2004 r. do struktur Unii Europejskiej budziło liczne obawy, ale jednocześnie dało nowe możliwości. Fundusze strukturalne wsparły działalność wielu beneficjentów, wśród których znalazły się również jednostki terytorialne próbujące otrzymać dotację na projekty wspomagające zrównoważony rozwój miast. Aby jednak mogła powstać harmonijna przestrzeń miejska, koniecznym stało się podjęcie przedsięwzięć przywracających ład przestrzenny i znaczenie obszarów zmarginalizowanych (Grad, 2010). Dobrym przykładem jest miasto Bielsko-Biala, które od kilkunastu lat skutecznie wykorzystuje środki europejskie, tak przedakcesyjne, jak i fundusze dostępne już po akcesji Polski do Unii Europejskiej.

Pierwsze dotacje w wysokości 3 mln zł miasto pozyskało na „Modernizację infrastruktury okołobiznesowej na Śląsku – Bielsko-Biała – uzbrojenie terenu Parku Przemysłowego i Usługowego” z programu PHARE 2000 – Spójność Społeczna i Gospodarcza. Z funduszy PHARE 1999 zrealizowano trzy projekty: „Renowacja kolektora CENTRUM”, „Modernizacja i budowa sieci kanalizacyjnej oraz wodociągowej dla miasta Bielsko-Biała”, „Modernizacja sieci uzdatniania wody dla Bielska-Białej” o wartości dofinansowania 20 mln zł. W ramach Programu Współpracy Przygranicznej Phare CBC Polska-Słowacja – edycja 2002/2003 – i Phare CBC 2003 dofinansowanie w kwocie około 164 tys. zł otrzymały cztery tzw. miękkie projekty, które dotyczyły współpracy kulturalnej i sportowej z sąsiadami ze Słowacji. Były wśród nich projekty „Co jest grane? – nawiązanie transgranicznej współpracy sportowej” oraz „Poznajemy nasze góry – rozwój turystyki pieszo-rowerowej w Beskidach”. Z kolei w ramach Phare 2002 miasto uzyskało dofinansowanie w kwocie 135 tys. zł na projekt „Przeciw bezradności – lokalny system wsparcia aktywizacji zawodowej środowisk szczególnie zagrożonych wykluczeniem społecznym w mieście Bielsko-Biała”. W ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego miasto uzyskało około 102 mln zł dofinansowania na projekty drogowe obejmujące modernizację bądź całkowitą przebudowę ulic. Wizytówką miasta stał się projekt „Nowa Starówka – Nowe Szanse. Rewitalizacja Bielskiej Starówki I etap”, który uzyskał 7 mln zł.

Ogółem przyznane dotacje na projekty twarde zrealizowane przez miasto Bielsko-Biała, realizowane i oczekujące na podpisanie umowy dotacji, wyniosły 214 mln zł, a projekty miękkie – 24 mln zł. Ogółem dotacje przyznane dla miasta oraz spółek dają około 481 mln zł (*W Bielsku-Białej*, 2009).

Niestety często względy ekonomiczne dominują w większości projektów nad problemami społecznymi, co w konsekwencji przekłada się na brak rzeczywistego ożywienia gospodarczego i rozwiązania problemów ubóstwa, bezrobocia czy przestępczości. Przesiedlanie najuboższych i wprowadzenie nowych mieszkańców i funkcji gospodarczych nie gwarantuje sukcesu, a wręcz przeciwnie, może przyczynić się do powstania tzw. miejskiej pustyni społecznej, z którą żaden mieszkaniec nie będzie chciał się utożsamiać.

Celem niniejszego artykułu jest zestawienie działań ujętych w Lokalnym Programie Rewitalizacji, analiza zrealizowanych do tej pory przedsięwzięć oraz przedstawienie oceny mieszkańców na temat aktualnych efektów rewitalizacji.

Dokumenty strategiczne

Bielsko-Biała jest jednym z niewielu miast, które może pochwalić się tak bogatym doświadczeniem rewitalizacyjnym (Grad, 2011). Miasto było bardzo dobrze przygotowane do tworzenia programu rewitalizacji ze względu na wcześniej przeprowadzone odpowiednie analizy, studia i ujęcia problematyki rewitalizacji w strategicznych dokumentach planistycznych. Już na początku lat 90. XX w. działania rewitalizacyjne zaczęły się od wypełniania luki remontowej. W latach 1991–1996 ze środków gminy wybudowano 263 lokale mieszkalne, co stanowiło 23,3% ogólnej liczby wybudowanych mieszkań w Bielsku-Białej. Przez adaptacje budynków użytkowych i zmiany sposobu użytkowania lokali uzyskano 61 mieszkań, przez remonty pustych lokali w przejętych budynkach uzyskano 16 lokali, a przez adaptacje strychów uzyskano 25 mieszkań (*Strategia rozwoju...*, 1998).

W 1996 r. zostały opracowane założenia polityki mieszkaniowej, które miały przyczynić się do poprawy jakości życia w zasobach mieszkaniowych, wzrostu zasobów mieszkaniowych i pomocy mieszkaniowej najuboższym mieszkańcom. „W tymże roku liczba mieszkań na 1000 mieszkańców wynosiła 316 (Polska – 298, Niemcy – 430, Francja – 464, Wielka

Brytania – 405) – jako minimalny standard europejski przyjmuje się dostępność 400 mieszkań na 1000 mieszkańców, zatem dla Bielska-Białej niedobór wynosił ponad 15 tys. mieszkań” (*Strategia rozwoju...*, 1998).

W 1997 r. powołano urząd Pełnomocnika Prezydenta Miasta ds. Rewitalizacji Bielskiej Starówki oraz Zespół Koordynacyjny ds. rewitalizacji, który w latach 1997–1998 opracował *Plan rewaloryzacji bielskiej starówki*, przyjął *Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego bielskiej starówki* i *Strategię rozwoju Bielska-Białej do 2010 roku*.

Plan rewaloryzacji bielskiej starówki zakładał przeprowadzanie remontów z utrzymaniem zabytkowego charakteru obiektów, wykonanie prac konserwatorskich, poprawienie funkcjonalności układu pomieszczeń oraz zagospodarowanie istniejących podwórek. *Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego bielskiej starówki* zawiera szczegółowe wytyczne do przeprowadzenia remontów konserwatorskich, przebudowy infrastruktury technicznej, zagospodarowania przestrzeni publicznych na podstawie *Planu rewaloryzacji bielskiej starówki*. *Strategia rozwoju Bielska-Białej do 2010 roku* uwzględnia zachowanie tożsamości historyczno-kulturowej, poprawę funkcjonowania systemu transportowego, rozwój infrastruktury technicznej, rozwój budownictwa mieszkaniowego, zrównoważony rozwój miasta (*Program rewitalizacji...*, 2004).

W 2004 r. przyjęto *Program rewitalizacji bielskiej starówki*. Dokument poza ogólnymi zasadami gospodarowania mieniem, przeprowadzania remontów, nowych inwestycji, monitorowania i oceny określa planowane zadania inwestycyjne. Do najpilniejszych zadań z zakresu rewitalizacji zaliczono odbudowę budynku przy ul. Rynek 4, 5 wraz z odsłonięciem podcieni, remont konserwatorski kwartału A z rozbiórką zniszczonych i zbędnych przebudówek oraz oficyn, remont konserwatorski kwartału B, C, D z rozbiórką zniszczonych i zbędnych przebudówek oraz oficyn, rozbudowę i modernizację sieci uzbrojenia terenu, przebudowę płyty rynku, remont muru oporowego przy ul. Orkana i ul. Żwirki i Wigury. Poza tym gmina jest odpowiedzialna za uporządkowanie stanu formalno-prawnego nieruchomości, przygotowanie obiektów do sprzedaży, przygotowanie niezbędnej dokumentacji oraz rozbudowę i modernizację przestrzeni publicznych, naprawę i wzmocnienie skarp i murów oporowych Wzgórza Miejskiego, wprowadzenie i utrzymanie zieleni na terenach wolnych, przygotowanie mieszkań do przekwaterowania lokatorów. W *Programie...* równoległe założono przeciwdziałanie degradacji społecznej i wspieranie aktywizacji gospodarczej (*Program rewitalizacji...*, 2004).

W 2006 r. opracowano *Strategię rozwoju Bielska-Białej do 2020 roku*, która jest kontynuacją założeń ze *Strategii rozwoju Bielska-Białej do 2010 roku*. Przyjęta wizja brzmi: Bielsko-Biała miastem przedsiębiorczym, przyjaznym, uczącym się. Jako priorytety zakłada się rozwój przedsiębiorczości, usług i turystyki, odnowę miejsc zamieszkania i poprawę jakości przestrzeni publicznych, rozwój oparty na wiedzy i umiejętnościach, rozwój bielskiego obszaru metropolitalnego. Rezultatem w sferze społecznej ma być rozbudowa mieszkalnictwa, zahamowanie procesów wykluczenia społecznego, obniżenie środowiskowych kosztów funkcjonowania miasta oraz wzrost dostępności, bezpieczeństwa i sprawności funkcjonowania miejskiej infrastruktury transportowej (*Strategia rozwoju...*, 2006).

Rok 2007 to uchwalenie *Programu rozwoju mieszkalnictwa miasta Bielska-Białej do 2020 roku*, w którym dla realizacji celów przyjmuje się następujące kierunki działań: stworzenie warunków dla przyrostu nowych zasobów mieszkaniowych, rewitalizacja obszarów zabudowy mieszkaniowej, gospodarowanie mieszkaniowym zasobem gminy, przeciwdziałanie bezdomności. Wśród planowanych przedsięwzięć wyróżniono poprawę standardu technicznego, funkcjonalnego i ekologicznego osiedli, renowację historycznej zabudowy, przeciwdziałanie marginalizacji grup społecznych i ograniczenie zjawisk patologii społecznych, poprawę bez-

pieczeństwa zamieszkania, pozyskiwanie powierzchni na lokale socjalne, pozyskiwanie lokali komunalnych, remont pustostanów.

Kolejnym krokiem w stronę rewitalizacji było uchwalenie w 2009 r. *Programu rewitalizacji obszarów miejskich w Bielsku-Białej*. W dokumencie tym przedstawiono charakterystykę obecnej sytuacji w mieście, ewaluację rewitalizacji za okres 2004–2006, raport z konsultacji społecznych, założenia programu i plan działania, system wdrażania i monitoring. O wartościowej i spójnej konstrukcji PROM-u świadczy nawiązanie do licznych dokumentów strategicznych: *Strategiczne wytyczne Wspólnoty dla spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej na lata 2007–2013*, *Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007–2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie*, *Narodowa strategia spójności*, *Strategia rozwoju województwa śląskiego na lata 2000–2020*, *Regionalny program operacyjny województwa śląskiego na lata 2007–2013*, *Strategia rozwoju Bielska-Białej do 2020 roku*, *Strategia rewitalizacji bielskiej starówki*, *Program rewitalizacji bielskiej starówki przyjęty uchwałą nr XXXI/964/2004 Rady Miejskiej z dnia 6 lipca 2004 roku*, *Wieloletni plan inwestycyjny*. Celem głównym *Programu rewitalizacji obszarów miejskich w Bielsku-Białej* jest ożywienie gospodarcze i społeczne oraz zwiększenie potencjału turystycznego i kulturalnego obszaru poddanego rewitalizacji. W dokumencie wyróżniono trzy cele strategiczne i kilka celów szczegółowych:

- **Cel strategiczny 1:** Rozwój infrastrukturalno-przestrzenny z zachowaniem dziedzictwa kulturowego.
  - Cel szczegółowy: Renowacja historycznej zabudowy, poprawa ładu przestrzennego i estetyki miasta.
  - Cel szczegółowy: Poprawa standardów mieszkaniowych w dzielnicach zabytkowych oraz z wielkiej płyty.
  - Cel szczegółowy: Poprawa funkcjonalności struktury ruchu kołowego, pieszego oraz infrastruktury parkingowej.
  - Cel szczegółowy: Modernizacja i poprawa estetyki terenów zieleni miejskiej.
  - Cel szczegółowy: Rozwój infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i sportowej.
  - Cel szczegółowy: Rozwój infrastruktury edukacyjnej i kulturalnej.
  - Cel szczegółowy: Rozwój infrastruktury pomocy społecznej i zdrowia publicznego.
- **Cel strategiczny 2:** Aktywizacja gospodarcza obszarów rewitalizowanych.
  - Cel szczegółowy: Tworzenie warunków i infrastruktury dla rozwoju przedsiębiorczości.
  - Cel szczegółowy: Wspieranie aktywności i inicjatyw gospodarczych mieszkańców przez promocję, doradztwo i działania edukacyjne.
  - Cel szczegółowy: Wzmocnienie funkcji usługowych i handlowych na obszarze rewitalizowanym.
- **Cel strategiczny 3:** Zapobieganie problemom społecznym i patologiom na obszarach objętych rewitalizacją.
  - Cel szczegółowy: Poprawa bezpieczeństwa publicznego i zapobieganie przestępczości.
  - Cel szczegółowy: Zwiększenie integracji społecznej osób wykluczonych społecznie oraz zagrożonych wykluczeniem, osób starszych i niepełnosprawnych.
  - Cel szczegółowy: Dążenie do integracji na rynku pracy osób poszukujących pracy, nieaktywnych zawodowo oraz osób znajdujących się w niekorzystnym położeniu (osoby niepełnosprawne, zagrożone wykluczeniem społecznym), zapobieganie bezrobociu, zwłaszcza bezrobociu długotrwałemu i bezrobociu wśród młodzieży (*Program rewitalizacji obszarów miejskich...*, 2007).

Delimitacja obszaru rewitalizacji

Obok pozyskania funduszy na rewitalizację bardzo ważny jest odpowiedni wybór obszaru objętego projektem. Tylko trafnie wskazany obszar kryzysowy i rzetelnie podjęte działania realnie mogą przyczynić się do przemiany sytuacji panującej na danym terenie i odnowy całej tkanki miejskiej. Zgodnie z kryteriami określonymi w art. 47 *Rozporządzenia Komisji WE nr 1828/2006 z dnia 8.12.2006 r. ustanawiającego szczegółowe zasady wykonywania rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006* w procesie wyznaczania obszarów kryzysowych miast bierze się pod uwagę dla kategorii interwencji 61 – zintegrowane projekty odnowy miejskiej następujące kryteria, z czego co najmniej 2 muszą zostać spełnione:

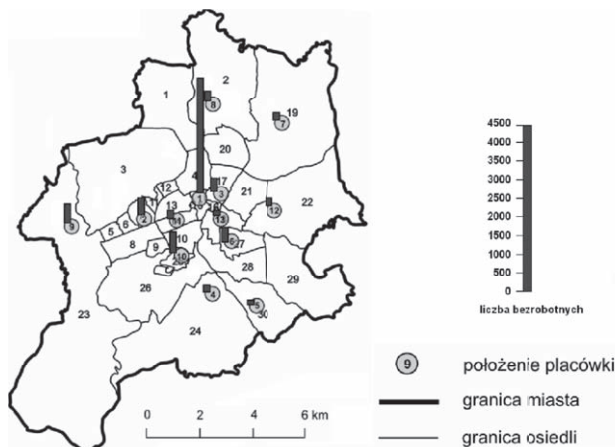
- wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia,
- wysoka stopa długotrwałego bezrobocia,
- niekorzystne trendy demograficzne,
- niski poziom wykształcenia,
- wysoki poziom przestępczości i wykroczeń,
- szczególnie wysoki stopień degradacji środowiska,
- niski wskaźnik prowadzenia działalności gospodarczej,
- wysoka liczba imigrantów, grup etnicznych i mniejszości lub uchodźców.

Dla interwencji 78 – infrastruktura mieszkalnictwa muszą być spełnione dwa kryteria z ww. oraz jedno z podanych poniżej:

- porównywalnie niski poziom wartości zasobu mieszkaniowego,
- niski poziom wydajności energetycznej budynków (rozporządzenia Komisji WE w procesie wyznaczania obszarów kryzysowych).

Obszary zdegradowane objęte rewitalizacją w Bielsku-Białej – starówka oraz centrum miasta – w znacznym stopniu są zamieszkiwane przez osoby długotrwanie bezrobotne, niejednokrotnie borykające się z problemami patologii społecznej, które są zmuszone korzystać z systemu pomocy społecznej (ryc. 1). Stopa bezrobocia w mieście wynosi 4,8%, przy czym bardzo negatywnym zjawiskiem jest fakt, że bez pracy dłużej niż 1 rok pozostaje 41% liczby ogółem bezrobotnych – 4 431. Jest to poważny sygnał o potrzebie podejmowania nieustannych działań na rzecz społeczności lokalnych, mających na celu zapobieganie ich dalszemu wykluczeniu (*Program rewitalizacji obszarów miejskich...*, 2007; *Rocznik demograficzny*, 2010).

Ryc. 1. Rozmieszczenie bezrobocia w przestrzeni Bielska-Białej

Źródło: Zborowski, Dej (2009).

Efekty rewitalizacji

Spójny program rewitalizacji, konsekwencja w działaniu i zaangażowanie wielu podmiotów przyniosły efekty większe, niż się spodziewano. Przy I etapie odnowy rynku wskazano tylko 2 wskaźniki produktu: 200 m zmodernizowanych dróg i 5213 m² zmodernizowanych obiektów dziedzictwa kulturowego, a także 1 wskaźnik rezultatu w postaci 5 nowych ofert programowych w zakresie kultury i turystyki. Ostatecznie nowa starówka to 750 m zmodernizowanej sieci wodociągowej, 726 m sieci sanitarnej, 360 m kanalizacji deszczowej, 550 m sieci gazowej i 700 m sieci energetycznej niskiego napięcia oraz sześć odnowionych historycznych obiektów tzw. małej architektury (np. pomniki) na płycie rynku. W latach 2003–2006 przeprowadzono remont konserwatorski budynku komunalnego przy ul. Cieszyńskiej, kamienicy przy ul. Rynek 4, 5, 6, katedry św. Mikołaja, przy ul. Rynek 13/15, przebudowano plac Św. Mikołaja, przeprowadzono remonty w budynkach prywatnych: ul. Cieszyńska 7, Piwowska 3, Schodowa, pl. Św. Mikołaja 3, Podcienie 2 i 4, ul. Orkana 4, ul. Wzgórze 12, odsłonięto podcieni w zachodniej części Rynku, wykonano remont elewacji i dachów budynków przy ul. Rynek 1, 2, 3, wybudowano parking na około 30 stanowisk, rozpoczęto remont konserwatorski kamienicy przy ul. Rynek 15, przygotowano koncepcję 2 parkingów (w tym 1 parkingu wielopoziomowego na około 450 miejsc), wykonano I etap monitoringu bielskiej starówki, rozpoczęto remont konserwatorskich kolejnych kamienic prywatnych (ul. Rynek 7, Piwowska 2, Cieszyńska 11 i 9, pl. św. Mikołaja 2, Celna 14, Rynek 28 i 29). Od 2007 r. zakończono remont konserwatorski kamienicy przy ul. Rynek 4, 15, 23, 30 oraz budowę parkingu przy ul. Orkana/pl. M. Lutra, wykonano remont konserwatorski muru oporowego przy budynku znajdującym się na pl. Żwirki i Wigury 1, kontynuowano remonty kamienic prywatnych (ul. Rynek 1, 2, 3, 7, Piwowska 2, Cieszyńska 1, 3, 4, 9, 11, pl. Św. Mikołaja 2, ul. Celna 14), zakończono remont elewacji zamku Sułkowskich (*Rewitalizacja bielskiej starówki*, 2011).

Ciekawe wnioski pozwala wysunąć również analiza funkcjonalna obiektów. We wszystkich kapitalnie wyremontowanych prywatnych kamienicach mieszczą się już różnego rodzaju lokale usługowe lub nieruchomości te są przeznaczone do wynajęcia jako pomieszczenia użytkowe albo apartamenty. Ze względu na trwające lub niedawno zakończone prace w żadnej z tych kamienic nie rozwinęła się jeszcze funkcja mieszkaniowa. Widoczna jest natomiast wyraźnie sukcesja usług. Wywiad przeprowadzony wśród 20 firm potwierdził, że wprowadziły one swoje usługi do centrum dopiero po przeprowadzeniu remontów na terenie bielskiej starówki. Wyparły one też inne usługi i funkcje mieszkaniowe. Na tym terenie 3 firmy działają dłużej niż 5 lat, 2 firmy – 4 lata, a 15 firm krócej niż 2 lata, co świadczy o siedmiokrotnym zwiększeniu się ich liczby w ostatnich okresie. W kamienicach przy Rynku mieszczą się m.in.: hotel, bar, restauracja, fitness, apteka, cukiernia, antykwariat, wyposażenie wnętrz, oprawa obrazów, biuro podróży, centrum kreacji wizerunku, optyk, herbaciarnia. Przy ulicach odchodzących od Rynku swoją siedzibę znalazły: dwa salony fryzjersko-kosmetyczne, notariusz, winiarnia, księgarnia prawnicza, cztery biura nieruchomości, restauracja, cukiernia, komornik sądowy, kancelaria adwokacka, centrum promocji i reklamy, galeria włoskich sukien ślubnych, doradztwo finansowe. Choć ze względu na ciągle puste lokale mieszkalne za wcześniej tu mówić o procesie gentryfikacji, to napływ nowych, silniejszych ekonomicznie firm, wskazuje na zjawisko zwane gentryfikacją korporacyjną lub manhattanizacją (Majer, 1999).

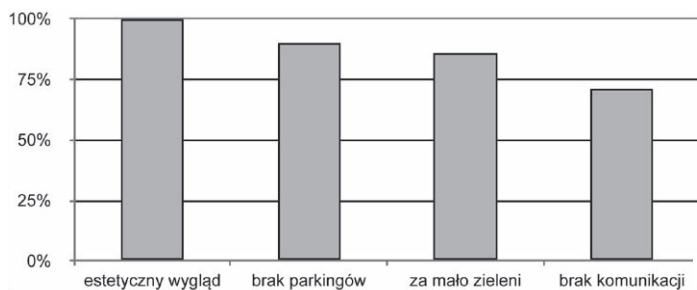
Badania ankietowe

Uzyskane efekty rewitalizacji, obok przytoczonych zrealizowanych i planowanych działań, trzeba porównać z opinią mieszkańców Bielska-Białej. Opracowana przez Autorki ankieta została przeprowadzona wśród 3 grup respondentów: przedsiębiorców (w liczbie 21), którzy

prowadzą swoją działalność przy Rynku, nielicznych mieszkańców (35), którzy jeszcze nie zostali przekwaterowani, oraz osób odwiedzających bielską starówkę (51), a zamieszkujących w innych dzielnicach bądź innych miastach.

Wśród przedsiębiorców 21 osób zgodziło się na udział w ankiecie. Wśród nich 47% prowadzi swoją działalność w tym miejscu powyżej 10 lat, 29% krócej niż 5 lat i 24% 6–10 lat. Decydującymi czynnikami o lokalizacji był wolny lokal – 43%, centrum miasta – 24%, inne czynniki (np. sentyment, wcześniejsza lokalizacja) – 19%; 14% nie potrafiło wskazać głównego czynnika lokalizacji. 8 osób uznało, że przeprowadzone działania rewitalizacyjne nie wpłynęły na renomę firmy, 9 osób nie potrafiło jednoznacznie odpowiedzieć, a 4 osoby zauważyły wzrost renomy prowadzonej działalności, jednocześnie 47% nie widzi wzrostu liczby klientów, 24% trudno powiedzieć, a 28% odnotowało większe obroty. Jeżeli chodzi o samo zainteresowanie odnowionym obszarem miasta, 52% przedsiębiorców dostrzega większą liczbę odwiedzających, 33% nie widzi większego ruchu, a 14% nie obserwowało tego zjawiska. Plusy i minusy odnowy Starego Miasta w Bielsko-Białej wskazane przez badanych przedstawiono na rycinie 2.

Ryc. 2. Plusy i minusy odnowy Starego Miasta w Bielsku-Białej

Źródło: badanie ankietowe przeprowadzone przez Autorki.

Godnym podkreślenie jest fakt, że 100% ankieterowanych przedsiębiorców uważa, że centrum miasta zostało słusznie wybrane do programu rewitalizacji. W badaniu wzięło udział 9 mężczyzn i 12 kobiet, wśród nich 29% to osoby do 25 roku życia, 38% to osoby w wieku 25–45 lat i 33% to osoby powyżej 45 roku życia. 76% osób posiada wykształcenie średnie, a 24% – wykształcenie wyższe.

Fot. 1, 2 – Bielski Rynek w 2005 i 2007 r.

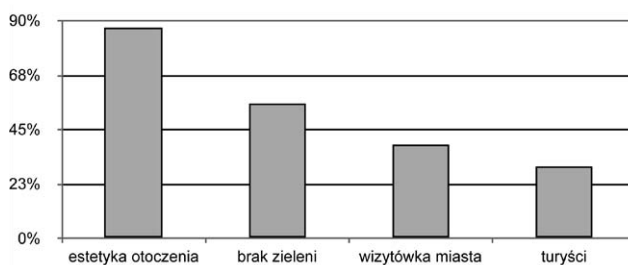
Źródło: www.um.bielsko.pl.

Mieszkańcy jako plus odnowy wskazywali poprawę estetyki otoczenia i zwiększoną aktywność kulturalną, a do minusów zaliczyli hałas, odbywające się imprezy i działalność knajp. Badani nie podejmują jakiegokolwiek aktywności na rzecz miejsca zamieszkania, nie słyszeli i nie brali udziału w żadnych szkoleniach prowadzonych przez MOPS i konsultacjach organizowanych przez urząd miasta. Ankietowani nie mają kontaktów z sąsiadami. Mieszkańcy skarżą się na warunki mieszkaniowe (toalety w podwórku) oraz na przesiedlenia po tylu latach spędzonych w jednym miejscu. Respondenci to osoby z wykształceniem podstawowym bądź zawodowym, o średniej wieku 68 lat.

Osoby odwiedzające bielski Rynek to głównie ludzie młodzi: 30% ma mniej niż 25 lat, a 52% jest między 25 a 45 rokiem życia. 39% badanych posiada wykształcenie wyższe, 35% wykształcenie średnie, 26% wykształcenie podstawowe lub zawodowe. Wśród nich 70% wie, że Stare Miasto w Bielsko-Białej zostało objęte programem rewitalizacji, a najczęstszymi skojarzeniami z pojęciem *rewitalizacja* były pojęcia *odnowa*, *renowacja*, *przywrócenie dawnej świetności*.

Respondenci doceniają poprawę estetyki otoczenia, dodatkowymi korzyściami jest dla nich stworzenie nowej wizytówki miasta, dokąd przyjeżdża więcej turystów. Jako wadę wskazali zbyt małą ilość zieleni (ryc. 3, fot. 1, 2).

Ryc. 3. Plusy i minusy odnowy Starego Miasta w Bielsku-Białej

Źródło: badanie ankietowe przeprowadzone przez Autorki.

Osobiste korzyści, jakie odnieśli badani z przeprowadzonych działań rewitalizacyjnych, to przede wszystkim nowe miejsce spotkań i spacerów. 43% badanych odwiedza centrum kilka razy w tygodniu, 35% kilka razy w miesiącu, 12% kilka razy w roku. Jednocześnie częstotliwość ta dla 65% badanych zwiększyła się po przeprowadzeniu programów odnowy. Podobnie jak w wypadku przedsiębiorców 100% odwiedzających pochwała wybór Starego Miasta jako obszaru przeznaczonego do rewitalizacji.

Zakończenie

Bielsko-Biała jest przykładem miasta o bardzo bogatym doświadczeniu rewitalizacyjnym. Konsekwencja w działaniu, przemyślane i spójne programy przekładają się na ilość uzyskanych środków z funduszy europejskich oraz zrealizowanych i planowanych działań z zakresu przestrzennego, gospodarczego i społecznego. Ważnym elementem podejmowanych przedsięwzięć są liczne programy przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, które w wielu raportach otrzymują bardzo wysokie oceny. Nie zawsze jednak wizja podejmowanych działań pokrywa się z wyobrażeniami i oczekiwaniami samych mieszkańców. Choć badani jednomyślnie pochwalają wybór terenu do rewitalizacji i doceniają podjęte działania, to mają jednak wątpli-

wości co do samych efektów. Bardzo wiele osób zwraca uwagę na nieprzemyślane i nieskoordynowane działania remontowo-budowlane i ubolewa nad betonowym obliczem obecnego, a kiedyś pełnego zieleni, rynku.

Pozostaje mieć nadzieję, że władze miasta dołożą jeszcze więcej starań nad lepszą komunikacją z mieszkańcami, a kolejne realizowane projekty będą dobrym przykładem dla innych polskich miast, które czeka jeszcze długa droga, aby być na takim etapie, na jakim jest dzisiaj Bielsko-Biała.

Literatura

- Grad, N. (2010). Rola Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego i regionalnych programów operacyjnych w realizacji procesów rewitalizacji, *Przedsiębiorczość – Edukacja*, 6, 379-390.
- Grad, N. (2011). Przedsiębiorczość miejska – lokalne programy rewitalizacji instrumentami odnowy miast, *Przedsiębiorczość – Edukacja*, 7, 207-224.
- Majer, A. (1999). *Miasta Ameryki. Kryzys i polityka odnowy*, Warszawa: PWN.
- Program rewitalizacji bielskiej starówki 2004.* (2004). Bielsko Biała.
- Program rewitalizacji obszarów miejskich w Bielsku-Białej.* (2007). Bielsko Biała.
- Rewitalizacja bielskiej starówki* (2011, 11 lipca). Pozyskano z: http://um.bielsko.pl/web/index.php?option=com_content&task=view&id=873&Itemid=64. r
- Rocznik demograficzny 2010 r.* (2010). Pozyskano z: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_rs_rocznik_demograficzny_2010.pdf.
- Rozporządzenia Komisji WE w procesie wyznaczania obszarów kryzysowych* (2011, 21 marca). Pozyskano z: http://www.mg.gov.pl/files/upload/10123/Sprostowanie_Rozp_Komisji_1828_8.12.2008_EFRR_EFS_FS.pdf.
- Strategia rozwoju Bielska-Białej do 2010 roku.* (1998). Bielsko-Biała: Agencja Rozwoju Regionalnego.
- Strategia rozwoju Bielska-Białej do 2020 roku.* (2006). Bielsko-Biała: Agencja Rozwoju Regionalnego.
- W Bielsku-Białej.* (2009). *Magazyn Samorządowy*, Urząd Miejski w Bielsku-Białej.
- Zborowski, A., Dej, M. (2009). Ocena stopnia zaawansowania zjawisk degradacji społecznej, procesy polaryzacji i segregacji, segmentacja rynku pracy w miastach Polski. W: A. Zborowski (red.), *Demograficzne i społeczne uwarunkowania rewitalizacji miast w Polsce*, Kraków: IRM, 100.

Jadwiga Gałka, dr, Uniwersytet Jagielloński, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej, Zakład Geografii Ludności, Osadnictwa i Rolnictwa.

Absolwentka Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, magister geografii, doktor nauk o Ziemi w dyscyplinie geografia (Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego). Asystent w Instytucie Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Zainteresowania badawcze związane są z postakcesyjnymi migracjami Polaków, skupiają się wokół przestrzennej i społecznej mobilności nowych polskich imigrantów w Londynie.

Jadwiga Gałka, PhD, Jagiellonian University, Institute of Geography and Spatial Management, Department of Geography of Population, Settlement and Farming.

Jadwiga Gałka graduated from the Pedagogical University in Cracow, with an MA in geography, and from Institute of Geography and Spatial Management, Department of Geography of Population of the Jagiellonian University, with a PhD in geography. Assistant at Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej of the Jagiellonian University. Research interests connected with the post-accession migration of Poles, focusing around spatial and social mobility of new Polish immigrants in London.

Nina Grad, mgr, Uniwersytet Jagielloński, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej, Zakład Geografii Ludności, Osadnictwa i Rolnictwa.

Absolwentka Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, magister geografii i licencjat gospodarki przestrzennej (UEK). Obecnie w trakcie pisania rozprawy doktorskiej „Demograficzno-społeczne aspekty procesów gentryfikacji i rewitalizacji obszarów miejskich w Polsce” (w Instytucie Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego). Zainteresowania badawcze związane są z przestrzennych i demograficznych zmianami w miastach postsocjalistycznych, skupiają się wokół gentryfikacji, regeneracji, rewitalizacji w dużych i średnich miastach Polski.

Nina Grad, MA, Jagiellonian University, Institute of Geography and Spatial Management, Department of Geography of Population, Settlement and Farming.

Nina Grad graduated from the Pedagogical University in Cracow, with an MA in geography. Currently researching and writing her doctoral thesis, entitled ‘Socio-demographical aspects of gentrification and revitalization processes of urban areas in Poland’ (at Institute of Geography and Spatial Management, Department of Geography of Population, Settlement and Farming of the Jagiellonian University). Research interests connected with spatial and demographic changes in post-socialist cities, focusing on gentrification, revitalization and urban regeneration in large and medium-size Polish cities.

Adres/Address: Uniwersytet Jagielloński, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej
Zakład Geografii Ludności, Osadnictwa i Rolnictwa
ul. Gronostajowa 7, 30-387 Kraków, Polska